

УДК 007: 304: 070

І.В. Чорна

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНИХ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ПРИКЛАДІ ЖМЕРИНСЬКОЇ ПРЕСИ

У статті розглядаються основні тенденції та перспективи розвитку регіональної друкованої преси на підставі аналізу газет міста Жмеринки за сучасних умов інформаційного суспільства зростає потреба держави в якісних регіональних засобах масової інформації. Така преса є невід'ємною частиною інформаційного сектора суспільства та відіграє велику роль у культурному, політичному та соціально-економічному житті громадян України.

Ключові слова: регіональна преса, інформація, засоби масової інформації, інформаційна якість, редакційна політика.

И.В. Черная

ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ РЕГИОНАЛЬНЫХ СРЕДСТВ МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ НА ПРИМЕРЕ ЖМЕРИНСКОЙ ПРЕССЫ

В статье рассматриваются основные тенденции и перспективы развития региональной печатной прессы на основании анализа газет города Жмеринка. В современных условиях информационного общества возрастает потребность государства в качественных региональных средствах массовой информации. Такая пресса является неотъемлемой частью информационного сектора общества и играет большую роль в культурной, политической и социально-экономической жизни граждан Украины.

Ключевые слова: региональная пресса, информация, средства массовой информации, информационное качество, редакционная политика.

I.V. Chorna

TRENDS OF DEVELOPMENT OF REGIONAL MASS-MEDIA ON THE EXAMPLE OF ZHMERINKA PRESS

The article explores major trends and prospects of development of regional mass-media basing on Zhmerinka city press research. The state's need for high-quality regional media has increased in the modern information society conditions. This media is an integral part of the information sector of society and plays an important role in the cultural, political and socio-economic life of the citizens of Ukraine.

Keywords: regional mass-media, information, mass-media, quality of information, editorial policy.

Інформація завжди була важливим чинником громадського розвитку. Не дарма існує вислів: «Хто володіє інформацією – той володіє світом». Вона є осереддям такого явища, як інформаційне суспільство, до побудови якого прагне наша держава ще з кінця минулого століття. Проте, як свідчить історичний досвід, концепція «інформаційного суспільства» не достатньо адаптована до українських

реалій, тому коло для діяльності української науки достатньо широке.

Володіння інформацією відкриває нові моделі управління, формує нові соціальні структури. Під впливом інформації та системи соціальних комунікацій, які постійно розвиваються, відбувається формування інформаційного сектора суспільства, важливою складовою якого є періодична друкована пре-

са. Зважаючи на те, що однією з умов успішної модернізації України є її реальна децентралізація, важливого значення набуває дослідження регіональної преси нашої держави як частини її інформаційного простору [1].

Відповідно до сучасних наукових поглядів, преса – це друковані засоби масової інформації (періодичні друковані видання), які виходять під постійною назвою, з періодичністю один і більше номерів (випусків) протягом року. До преси належать газети, журнали, альманахи, збірки, бюлетені, рідше книги, листівки, які мають визначений тираж [2].

Особливою рисою, яка виділяє пресу серед інших засобів масової інформації, є її комплексний характер – вона репрезентує багато форм інформації. Крім того, преса характеризується оперативністю її подання про події та безпосередністю відображення, що підвищує їхню джерельну цінність.

Зважаючи на задекларований політичним керівництвом України курс на децентралізацію, особливого значення набувають регіональні засоби масової інформації, стан та перспективи їхнього розвитку. Це обумовлено значною роллю регіональних ЗМІ у культурному, політичному та соціально-економічному житті громадян, оскільки головними компонентами регіонів є населення, територія, соціально-економічний комплекс, місцеві органи виконавчої влади, об'єднані спільними цінностями, інтересами, метою.

Водночас, друковані ЗМІ відіграють особливу роль у формуванні громадської думки, у вихованні політичної та економічної культури суспільства, військового духу нації тощо: за даними багатьох соціологічних опитувань, друкованому слову в Україні довіряють більше, ніж електронним засобам масової інформації [3]. Проведені дослідження свідчать, що газети, незважаючи на великий вплив телебачення та інтернету, різке падіння тиражів через зростання ціни на підписку, як і раніше, залишаються одним із головних джерел інформації для населення регіонів [3]. Це свідчить про те, що регіональним ЗМІ належить важлива роль у здійсненні українським урядом модернізації нашої держави, побудови розвиненого інформаційного суспільства.

Як відомо, до регіональних ЗМІ належать засоби, що обслуговують окремі суб'єкти нашої країни, та періодику, розраховану на певну частину держави. Міськими чи місцевими ЗМІ є видання, теле- і радіоканали, розраховані на аудиторію в районах та містах обласного підпорядкування. Відтак, регіональна преса – це друковані видання, які поширюються на території будь-якого регіону нашої країни або мають більш виражений локальний характер, виходячи в окремому місті. З регіональної преси громадяни черпають інформацію про ключові події у своєму місті та області, про політику місцевої влади, досягнення та зміни в роботі місцевих освітніх, медичних, інших державних установ тощо.

До муніципальної преси належать газети міст, районів і малих населених пунктів (у межах повноважень місцевої влади). Муніципальні газети зазвичай не виходять за межі території своїх районів і залишаються для багатьох їхніх жителів, поряд із радіо і телебаченням, головним та вагомим джерелом інформації.

Проблема дослідження регіональної преси, її функціонування в сучасному інформаційному просторі та перспективи її розвитку неодноразово порушувалися українськими науковцями. Значну увагу цьому питанню приділяли І. Белінська [4], В. Гвоздев, М. Дяченко, А. Левченко [5], А. Марущак, О. Наливайко [6], В. Скуба [6], Ю. Фінклер та ін. Проте, як свідчить аналіз останніх публікацій, на сьогодні зазначена проблема залишається малодослідженою, хоча й окремі погляди науковців заслуговують на увагу. На нашу думку, реалізація зазначеної проблеми передбачає розв'язання низки взаємопов'язаних дослідницьких завдань. Зважаючи на це, *метою дослідження* є аналіз регіональної преси як засобу формування політичної та економічної культури суспільства з метою виявлення основних тенденцій та перспектив її розвитку.

Для досягнення цієї мети в статті висуваються такі завдання:

- визначити місце регіональних ЗМІ в системі політичної та економічної культури;
- проаналізувати найпопулярніші регіональні газети (на прикладі м. Жмеринки Вінницької обл.) з метою визначення тенденцій розвитку регіональної преси;

– визначити перспективні напрями діяльності регіональних ЗМІ.

Як зазначалося вище, регіональна преса є елементом комунікації, виконує завдання з інформування населення, дає поради, відповідає на запитання читачів. Зважаючи на це, А. Левченко справедливо зазначає, що «регіональні ЗМІ залишаються єдиним джерелом отримання місцевої інформації» [5]. У свою чергу С. Гуревич називає газету соціальним посередником та ефективним засобом міжособистісного та колективного спілкування людей і підкреслює, що друковані періодичні видання, і передусім газета, «дозволяє громадянину звернутися індивідуально до конкретної людини або до багатьох, що входять у читацьку аудиторію видання. Дозволяє йому звернутися до газети за порадою, отримати рекомендацію, обговорити з співгромадянами свою ідею, взяти участь у полеміці тощо. Газета стає для нього трибуною, консультантом, довідковим бюро і головне – джерелом інформації, необхідної йому для вирішення життєво важливих питань» [7, 11]. Професіоналізм регіональної газети полягає в умінні інформувати, відгукуватися на актуальні питання міста тощо [8]. На думку О. Наливайка, майбутнє друкованих видань у нашій країні – за регіональною пресою. При цьому він посилається на досвід США і Німеччини, в яких, навіть при шаленому тиску інтернету, друковані видання все одно залишаються популярними. Вони пишуть про проблеми, що є в тому чи тому регіоні. «Загальнонаціональних видань, – констатує О. Наливайко, – там залишилося кілька, які працюють на весь світ» [6].

Відтак, ціла низка чинників політичного, економічного, соціокультурного та ідеологічного характеру вимагають прискіпливої уваги з боку як центральної, так і місцевої влади, до подальшого розвитку регіональних ЗМІ за умов модернізації українського суспільства, складовою якої є децентралізація влади.

З метою визначення окремих тенденцій розвитку регіональних ЗМІ, розглянемо пресу одного з районів Центральної України, а саме – Жмеринського, який переважно є сільськогосподарським, а сам районний центр є потужним залізничним вузлом нашої держави. У межах дослідження було обрано такі газети,

як «ІнфоЖмеринка» (загальнополітичний інформаційний щотижневик), «Жмеринська газета», «Жмеринка» (жмеринський часопис) та «Наша Газета» (жмеринський інформаційний тижневик).

Аналіз видань здійснювався за такими критеріями:

- матеріально-технічна якість;
- інформаційна якість;
- якість подання інформації.

Матеріально-технічна якість. Сюди входить якість відображення тексту та ілюстрацій (залежні від вибору друкарських технологій і паперу), що інколи називають «читабельністю», яка, зокрема, є і вираженням ергономічності: розмір і накреслення (гарнітура) шрифту; формат видання та особливості верстки, розміри берегів, чіткість відтворення елементів шрифту, чистота і незабрудненість друку, просвічуваність паперу; точність і відповідність аналогу відтворення ілюстрацій [9].

Формат газет, що взяті нами до розгляду, традиційний для такого типу видань – А3, він відповідає ГОСТ 9254-77. Надруковані вони на газетному папері практично однакової, не дуже високої якості (це газетний папір марок «А» і «О» щільністю 45 г/м²). У такого паперу є одна незаперечна перевага – це його ціна, яка, порівняно з вартістю на інші види паперу, невисока, що й зумовлює її використання в регіоні.

Зображення на газеті повинно бути чітким, однакової контрастності як в одному примірнику газети, так і в усьому тиражі. За стилем оформлення 75% преси, яка розглядається, – це видання з повнокольоровою обкладинкою та серединою; 25% – чорно-білі. Це пояснюється тим, що повнокольорова газета набагато краще сприймається читачем і її частіше обирають на газетних прилавках. Загалом якість кольоропередачі задовільна і візуально подана інформація сприймається добре, хоча можна відзначити завищену контрастність зображення. Зображення відповідає тексту.

Таким чином, матеріально-технічна якість жмеринської преси залишає бажати кращого, що можна пояснити застарілим обладнанням і низьким рівнем фінансування.

Інформаційна якість. До цього критерію належать якість розкриття тем: актуальність,

новизна (самої обраної теми і фактичного матеріалу, який її розкриває), глибина і повнота, доцільність розкриття і наведення фактів, інформаційна ілюстративність, що допомагає розкрити тему. Зокрема, 2001 р. в Лейпцизькому університеті було проведено дослідження щодо визначення якості регіональних газет, за результатами якого регіональне видання повинне дотримуватися таких чотирьох вимог:

- 1) репрезентація (газета повинна бути дзеркалом місцевих подій з різними поглядами);
- 2) функція ідентичності (щоб читачі відчували себе частиною суспільства);
- 3) практична користь від газети (допомога у повсякденному житті);
- 4) незалежне висвітлення подій.

Дослідження близько 120 тисяч газет (п'ять тисяч статей) виявили процентне співвідношення тем у регіональних виданнях. На підставі цих досліджень регіональну газету можна вважати якісною, якщо:

- 25% публікацій присвячені місцевим подіям;
- 12% займають питання інфраструктури в місті (соціальна сфера);
- 12% – нещасні випадки, судові процеси;
- 10% – питання місцевого політичного життя;
- 10% – економічне життя;
- 10% – освіта;
- 8% – охорона здоров'я;
- 15% – публікації на інші теми [10].

Таблиця

Критерії якості щодо жмеринської преси

Тематика публікації	Кількість одиниць	%	Критерій успішності (%)
Місцеві події	19	34	25
Соціальна сфера	12	22	12
Нещасні випадки, судові процеси	4	7	12
Місцеве політичне життя	3	5	10
Економічне життя	3	5	10
Освіта	3	5	10
Охорона здоров'я	5	9	8
Інше	7	13	15
Всього	56	100	100

Таким чином, проаналізувавши жмеринську пресу щодо інформаційної якості, можна дійти висновку, що загалом вона близька до читачів і віддзеркалює місцеві події. Це доводить високий відсоток інформації про місцеві події (34%) та соціальну сферу Жмеринщини (22%). Проте такі питання, як місцеве політичне, економічне життя, а також освіта і медицина висвітлюються недостатньо (5% замість очікуваних 10%). Інформація, подана у жмеринських газетах, загалом актуальна та доцільна, що свідчить про задоволення інформаційних потреб місцевого населення (табл.).

Якість подання інформації, з огляду на коло споживачів та функції тексту: жанр, мова, стиль, логіка і спосіб викладу, композиція тощо. Щодо критерію якості подання інформації, серйозною проблемою значної частини жмеринської преси є відверта слабкість її контенту. Газетні смуги таких видань заповнюються неструктурованою масою випадкових матеріалів, що свідчить про певну аморфність редакційної політики.

Також багато претензій до мови та стилю публікацій, що вочевидь пов'язано з гострою нестачею підготовлених журналістів загалом по галузі. Крайні представники професії, які з'являються в регіональних ЗМІ, ненадовго затримуються на периферії та швидко перебираються до центральних видань, унаслідок чого регіональна преса відчуває гостру кадрову кризу. Як зазначає В. Скуба, рівень більшості регіональних ЗМІ достатньо низький. Це «явище системне, і цю систему досить часто підтримують самі регіональні журналісти» [6].

Крім того, простежується явна тенденція до уніфікації мови та стилю авторів публікацій, іншими словами, він стає клішованим, що, безумовно, знижує смислове навантаження інформаційних жанрів. Іншу крайність, а саме – побутову, «життєвську» мову, якою грішать інші матеріали, також навряд чи можна розглядати як еталон для сучасних ЗМІ.

Таким чином, проблема якості інформації в регіональних ЗМІ, безумовно, є однією з найбільших перешкод на шляху якісного розвитку місцевих видань. Тираж газети, а значить, і її фінансове благополуччя, безпосередньо залежить від якості її змісту, тобто видан-

ня повинно відповідати очікуванням читачів. Саме цією відповідністю сучасна українська регіональна періодика якраз і не може похизуватися.

Проте, причини труднощів зростання та розвитку регіональної преси не варто вбачити лише в небажанні та/або нездатності місцевих редакцій створювати якісний інформаційний продукт. Не є таємницею, що слабка фінансово-економічна ситуація на регіональних ринках не сприяє будь-яким позитивним процесам. Відсутність зацікавлених інвесторів, низька купівельна спроможність населення та малі зарплати не дають позитивного імпульсу для розвитку регіональних ЗМІ і вочевидь, навпаки, цей процес гальмують [11].

Крім того, під час аналізу жмеринських газет було помічено відсилання до мережі Інтернет за додатковою інформацією. І хоча у газет, які було обрано для дослідження, немає власних сайтів, але є сторінки у соціальних мережах, які активно наповнюються інформацією і мають передплатників (більшість, зазвичай, молодь). Це дозволяє виокремити таку тенденцію, як інтернетизацію регіональних засобів масової інформації, яка вписується до загальносвітової тенденції розвитку ЗМІ.

Проте, поки що мережі не можуть замінити місцеву періодику для людей старшого та середнього віку. Населення малих міст і сіл, як і раніше, сприймає місцеву газету як обов'язковий інституційний атрибут. Взаємодія з громадянами в офлайн, допомога у вирішенні побутових проблем, публікація приватних оголошень та привітань – головний конкурентний ресурс редакцій. Водночас широке розповсюдження нових технологій руйнівним чином впливає на фінансову модель місцевої газети. Втім, є й позитивна сторона цієї тенденції – розвиток нових технологій діяльності регіональних ЗМІ, зокрема їхній вихід до інтернет-простору; поява місцевих інтернет-порталів дає їм можливість стати незалежним та авторитетним джерелом інформації в майбутньому.

Ще одна тенденція, яка була виявлена під час дослідження регіональної преси, – це залежність редакційної політики від влади та джерел фінансування. Це проявляється у постійному підкреслюванні в матеріалах газет

їхньої значимості для регіону, висвітлення їхньої діяльності лише у позитивному сенсі. Для журналістів газет, які засновані органами державної влади, зазвичай, характерні проблеми, пов'язані з побоюванням «санкцій» з боку засновників, після публікації критичних матеріалів стосовно них. Комерційні ЗМІ не завжди об'єктивно висвітлюють теми, дотичні до бізнесу своїх патронів: чи то замовчують окремі факти, чи то висвітлюють їх у вигідному для засновників сенсі. На нашу думку, така проблема виникає через відсутність достатніх джерел для фінансової самостійності та незалежності. Як зазначає О. Наливайко, в регіональних ЗМІ «немає грошей і є подачки від влади» [6]. Подібна ситуація породжує зниження довіри до таких медіа, падіння їхнього авторитету серед населення тощо.

Для того, щоб взаємини журналістів та їхніх колективів з власниками друкованих видань перейшли до конструктивного річуща, необхідно їх максимально формалізувати у вигляді певних колективних угод та індивідуальних договорів, найважливішими з яких є колективні угоди та угоди про редакційну політику. Для того, щоб ці угоди виконувалися, необхідно створити відповідні контролюючі органи. На сучасному етапі такі функції можуть виконувати профспілкові або громадські організації (як третейські судді). Є й інший шлях – це створення організацій нового формату, які зможуть функціонувати в умовах розвинутого громадянського суспільства, що є наслідком тривалої модернізації та децентралізації [12]. Ще одним із напрямів реформування могло б стати роздержавлення. На думку О. Наливайка, більшість комунальних газет готова до цього процесу, зокрема й психологічно. На сьогодні, – продовжує він, – склався унікальний шанс. Але, якщо «цей перелом не відбудеться і ми не роздержавимо більшість видань, – попереджає О. Наливайко, – про цю ініціативу можна буде надовго забути. В результаті ми отримаємо не газети, а бюлетені місцевої влади» [6].

Отже, як бачимо, існує низка проблем у функціонуванні регіональних ЗМІ, які разом з центральними виданнями відіграють важливу роль під час підтримання єдиного інформаційного простору держави та допомагають

громадянам уникати інформаційного вакууму. Як зазначалося вище, регіональна преса має важливе соціальне значення: жителі малих міст черпають до двох третин інформації саме з місцевих газет, використовуючи центральні видання лише для того, щоб отримати відомості загальнонаціонального та світового масштабу.

Незважаючи на те, що друковані засоби масової інформації мають меншу питому вагу в системі ЗМІ, порівняно з так званими електронними, але за впливом на аудиторію, за здатністю нести не стільки інформацію (новини), скільки знання на рівні повсякденної свідомості, саме друк виявляється найчастіше більш дієвим, ніж радіомовлення і телебачення разом узяті. Як свідчать результати різних соціологічних опитувань, друковані видання, передусім традиційні регіональні суспільно-політичні видання, користуються високою довірою серед населення [3]. А це, у свою чергу, свідчить про те, що український медіаринок розвивається за такою само схемою, як і в розвинутих країнах, про що мовилося вище.

Таким чином, одним із вагомих інститутів відновлення системи культурного забезпечення суспільних процесів, створення і налагодження механізмів формування політичної та економічної культури населення, децентралізації влади повинна стати регіональна преса – зокрема, обласні та міські щоденні суспільно-політичні видання.

Певні успіхи регіональних ЗМІ в освоєнні нової соціальної дійсності – насамперед, діяльності економічної системи суспільства, яка зазнала кардинальних змін за умов неоголошеної війни та пов'язаної з нею економічної кризи, очевидні: саме регіональна преса значною мірою допомагає громадянам освоїти нові умови економічного життя. Є деякі підстави стверджувати, що регіональна преса бере участь у формуванні політичної та економічної культури нового типу, проте і тут є безліч проблем, обумовлених тим, що не побудована система взаємовідносин політичних інститутів і загалом влади, зі ЗМІ. Саме подолання зазначених проблем повинне відбутися під час модернізації українського суспільства, задекларованої чинною владою нашої держави.

Використані джерела

1. Кастельс М. Інформаційне суспільство та держава добробуту. Фінська модель / М. Кастельс, П. Хіманен. – К. : Ваклер, 2006. – 232 с.
2. Газета // Энциклопедический словарь Брокгауза и Эфрона: в 86 т. (82 т. и 4 доп.). – СПб., 1892. – Т. VII А (14): Выговский – Гальбан. – С. 791–794.
3. Ставлення громадян до ролі ЗМІ. Оцінка якості місцевих ЗМІ та рівень довіри до них (Драфтова версія) // Дослідження Київського міжнародного інституту соціології. – 2010. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: umedia.kiev.ua/uploads/KIIS_18FG%20Internews_ukr_231210.doc. – Заголовок з екрана.
4. Белінська І.В. Дослідження регіональної преси в українському журналістикознавстві / І.В. Белінська // Українське журналістикознавство. – К. : КНУ ім. Тараса Шевченка, 2003. – Вип. 4. – К., 2003. – С. 57–61. – Бібліогр. в кінці ст.
5. Левченко А.М. Роль регіональних ЗМІ у соціокультурній, економічній та політичній системах суспільства / А.М. Левченко // Електронна бібліотека Інституту журналістики [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1381>. – Заголовок з екрана.
6. Скуба В. Таблоїдизація ЗМІ – це новий вид цензури / В. Скуба, О. Наливайко // День. – 2012 – 25–26 травня.
7. Гуревич С.М. Газета: Вчера, сегодня, завтра : учеб. пособие для вузов / С.М. Гуревич. – М. : Аспект Пресс, 2004. – 288 с.
8. Довженко О. Особливості регіональної преси (на прикладі газет «РІО-Плюс» та «Краснодонские вести»). [Електронний ресурс] / О. Довженко. – Режим доступу : http://lnu.edu.ua/faculty/jur/publications/visnyk34/Visnyk%2034_P5_03_Dovzhenko.pdf. – Заголовок з екрана.
9. Булах Т. Система критеріїв оцінювання якості книжкової продукції / Т. Булах // Вісник Книжкової Палати. – 2013. – № 8. – С. 1–6.
10. Ідеальна газета для регіону: досвід Німеччини // Телекритика – 2001. – 3 грудня. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.telekritika.ua/media-svit/2001-12-03/132>. – Заголовок з екрана.

11. Вопрос на засыпку. Как решить главную проблему российской региональной прессы // Индустрия рекламы. – 2007. – № 10. – С. 14–17.

12. Редакційна незалежність ЗМІ та ситуація зі свободою слова на Дніпропетровщині // Дослідження Дніпровського центру соціальних досліджень. – 2008 – 12 травня. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dcsi.dp.ua/doslidzhennya-dtssd/%D0%B5kspertni-doslidzhennya/redaktsiyna-nezalezhnist_-zm%D1%96-ta-situatsiya-zi-svobodoiu-slova-na-dnipropetrovschini. – Заголовок з екрана.

References

1. Kastels M. Informatsiine suspilstvo ta derzhava dobrobutu. Finska model / M. Kastels, P. Khimanen. – K. : Vakler, 2006. – 232 с.

2. Gazeta // Entsiklopedicheskii slovar' Brokgauza i Efrona: v 86 t. (82 t. i 4 dop.). – SPb., 1892. – Vol. VII A (14): Vygovskii – Gal'ban. – Pp. 791–794.

3. Stavleniia hromadian do roli ZMI. Otsinka yakosti mistsevykh ZMI ta riven doviry do nykh (Draftova versiia) // Doslidzhennia Kyivskoho mizhnarodnoho instytutu sotsiologii. – 2010. – [Access mode]. – Rezhym dostupu: umedia.kiev.ua/uploads/KIIS_18FG%20Internews_ukr_231210.doc.

4. Bielinska I.V. Doslidzhennia rehionalnoi presy v ukrainskomu zhurnalistykoznavstvi / I.V. Bielinska // Ukrainske zhurnalistykoznavstvo. – K. : KNU im. Tarasa Shevchenka, 2003. – Assue. 4. – K., 2003. – Pp. 57–61. – Bibliohr. v kintsi st.

5. Levchenko A.M. Rol rehionalnykh ZMI u sotsiokulturnii, ekonomichnii ta politychnii systemakh suspilstva / A.M. Levchenko // Elektronna biblioteka Instytutu zhurnalistyky [Access mode]. – Rezhym dostupu: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1381>.

6. Skuba V. Tabloidyziatsiia ZMI – tse novyi vyd tsenzury / V. Skuba, O. Nalyvaiko // Den – 2012 – 25–26 travnia.

7. Gurevich S.M. Gazeta: Vchera, segodnia, zavtra: Uchebnoe posobie dlia vuzov / S.M. Gurevich. – M. : Aspekt Press, 2004. – 288 p.

8. Dovzhenko O. Osoblyvosti rehionalnoi presy (na prykladi hazet «RYO-Plus» ta «Krasnodonskye vesty»). [Access mode]. – Rezhym dostupu: http://lnu.edu.ua/faculty/jur/publications/visnyk34/Visnyk%2034_P5_03_Dovzhenko.pdf.

9. Bulakh Vol. Systema kryteriiv otsiniuvannia yakosti knyzhkovoï produktsii / Vol. Bulakh // Visnyk Knyzhkovoï Palaty. – 2013. – № 8. – Pp. 1–6.

10. Idealna hazeta dlia rehionu: dosvid Nimechchyny // Telekrytyka – 2001. – 3 hrudnia. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.telekritika.ua/media-svit/2001-12-03/132>.

11. Vopros na zasypku. Kak reshit' glavnuu problemu rossiiskoi regional'noi presy // Zhurnal «Industriia reklamy» – 2007 – № 10. – Pp. 14–17.

12. Redaktsiina nezalezhnist ZMI ta sytuatsiia zi svobodoiu slova na Dnipropetrovshchyni // Doslidzhennia Dniprovskoho tsentru sotsialnykh doslidzhen. – 2008 – 12 travnia. [Access mode]. – Rezhym dostupu: http://dcsi.dp.ua/doslidzhennya-dtssd/%D0%B5kspertni-doslidzhennya/redaktsiyna-nezalezhnist_-zm%D1%96-ta-situatsiya-zi-svobodoiu-slova-na-dnipropetrovschini.